

gességét. Ennek ellenére könnyű látni, hogy a közpolitika szerződéseken keresztül intézményi kereteket használ a specifikumok érvényre juttatásában. Ezt az intézményesedést – jogi intézményesedés hiányában – gyakorlati intézményesedésnek nevezhetjük.

Ebben az intézményesedésben paradox jelenségeket figyelhetünk meg. Ezeket a szerveződések azért hozták létre, hogy ezáltal elkerülhető legyen baszkföldi területi közösség létrehozása. Ennek ellenére a terület kormányzásával kapcsolatban tárgyalásokat folytatnak, amelyek tárgyát önálló területi egység létrehozása is képezi. Ez lenne a következő lépés, amelyet a politika még nem lépett meg.

A jövőt lehetetlen megjósolni, azonban látni a francia közjog szerepét a konfliktusok megoldásában, amelyre a tengeren túli területek nagy hatást gyakoroltak. A helyi tapasztalatok és a derogációk napjainkra a francia közjog részét képezik. A területi hatóságok fúziójának lehetővé tétele új távlatokat nyit.

Fordította: Korom Ágoston

Michel, Doucet

Kanada és Új-Brunswick nyelvpolitikája – egy tényleges egyenlőség nyomában¹

The language policy of Canada and New Brunswick – towards a real equality

There are two accepted languages in Canada and New Brunswick: English and French. English is considered to be the majority language in every federal states and territories with exception of the state of Quebec where French is the majority language and in the territory of Nunavut where the majority of the inhabitants speak Inuit languages.

Bevezetés

Az állam fontos szereplő lesz, amikor egy nyelv felemelése kerül napirendre. S mivel az állam kommunikációs, gazdasági és a nemzeti egység eredményessége szempontjából természetes módon az egynyelvűségre törekszik, ezért a hivatalos státus nélküli nyelveket hajlamos elfelejteni. Ténylegesen nem ritka, hogy elnyomja, vagy egyszerűen betiltja őket. A világ országainak nagy része hivatalosan egynyelvű, és még a magukat két- vagy többnyelvűként meghatározó országok között is ritka az olyan, ha egyáltalán van ilyen, amelyik valóságos egyenlőséget biztosít a hivatalosan elismert nyelvek között. Az állam a kebelén belül folyó versenyben gyakran a legerősebb nyelvnek kedvez.

Kanada² történetében a francia és az angol nyelv erősen meggyökeresedett, s emiatt a nyelvi dualizmus állandóan jelen lévő, megoldani való kérdéssé lett. A kanadai alkotmányozás és törvényhozás szövegeiben található nyelvi garanciák jelzik a folyamatos és megújuló erőfeszítést e két nyelv együttélésének a megvalósítására. Kanada törekvése a rendkívül kényes nyelvi jogok problémájának rendezésére fokozatosan az ország történetének központi, vitatott témája lett, és az is maradt.

A hagyományos alapvető jogok – mint a szólás-, a gondolat- és véleménynyilvánítás-, valamint a vallásszabadság, hogy csak néhányat említ-

¹ A szerző címzetes tanár, a kanadai Moncton Egyetem Jogtudományi Karán az Observatoire international des droits linguistiques (Nyelvi Jogok Nemzetközi Munkacsoportja) igazgatója [Az előadás elhangzott a „Nemzet és kisebbségek jogi és alkotmányos rendszereiben”]

² Kanada föderatív állam, amelyet egy központi, tíz szövetségi, és három területi kormány irányít. A kanadai népesség nagy része angol ajkú. Egyedül Québec tartományban található többiségben a frankofónok.

sünk közülük – kikerülhetetlen ajánlások maradnak demokratikus társadalmunkban. Bizonyos szempontból ezek alkotják demokráciánk csontvázát. Egyébiránt, mi gyakran hajlamosak vagyunk összekapcsolni az alapvető és az egyéni jogokat, mivel ezeket védve mintegy az ember személyének méltóságát védjük.

Ami a nyelvi jogokat illeti, gyakran nem az egyénhez, hanem jellemzően egy csoporthoz tartozóként ismerjük el őket. Emiatt gyakran előfordul, rosszul értelmezve, hogy a nyelvi jogok a hagyományos, alapvető jogokkal is konfliktusba kerülnek. A kérdés tehát adott, miként lehet hangot adni egy kisebbség nyelvi szükségleteinek, megvédve egyúttal az egyén szabadságjogait is.

Úgy berendezni a közös teret, hogy abban figyelembe vegye egy kisebbségi csoport jelenlétét, gyakran ellentmond a demokratikus államról alkotott hagyományos elképzelésnek, hisz utóbbi elméleti alapjai közé tartozik az őt alkotó egyének egyöntetűsége, továbbá függetlenségének oszthatatlansága. Ebből a felfogásból a többség számára általában következik, hogy a nyelvi kisebbségeket nem képes megkülönböztetett csoportként értelmezni, mivel saját társadalmofelfogásában csak két érdekkategória lehet jelen egy demokratikus államban: először is az egyéné, amely a magántérben bontakozik ki, másodsor pedig a közösség, amelyik a független állam nyilvános terében jelenik meg, vagyis a kormányban és intézményeiben. A kisebbségek kulturális és nyelvi sajátosságai pedig csak a privát térben nyilvánulhatnak meg.

A független és oszthatatlan államnak ez az elmélete nem ajánl semmiféle olyan elemzést, amelyik igazolhatna egy kisebbségi csoport igényeit kielégítő, sajátos nyelvi berendezkedést. A demokráciának ebben a felfogásában az állam, minthogy semleges normák szerinti politikát folytat nyelvi és kulturális síkon, nem különböztethet meg egy csoportot. Csak egy, valamennyi állampolgár és állampolgárnő normáival és politikájával azonos alkalmazás képes szavatolni mindennek és mindenkinek az egyenlőséget.

Ez a tanulmány a kanadai nemzeti kormány, és Új-Brunswick³ szövetségi állam kormányának nyelvpolitikájáról szól. Két alkotmányjogi szövegben találhatóak a vonatkozó politikai elvek, a *Loi constitutionnelle de 1867*⁴, valamint a *Charte canadienne des droits et libertés*⁵ szövegében. Ezek a szö-

³ Új-Brunswick szövetségi állam a történelmi francia Kanada, azaz Akádia része, Ontarióval, Québeccel és Új-Skóciával együtt Kanada alapító állama. Az Atlanti-óceán partján fekszik, lakosságának 33%-a frankofon, 66%-a anglofón. Francia ajkú népessége főként az északi régióba tömörült, jelentős politikai erőt képviselve.

⁴ *Loi constitutionnelle de 1867 (Az 1867-es alkotmány)*, 30 és 31 Vict, c3 (R.-U.), megismételve az LRC (1985), app. II. no.5-ben.

⁵ *Charte canadienne des droits et libertés (A kanadai jogok és szabadságok chartája)*, a *Loi constitutionnelle de 1982 I. része*, a *Loi de 1982 sur le Canada*, 1982, c 11 (R.-U.) B csatolmánya

vegek különböző mértékben elismerik a nyelvi jogokat egyfelől, és alkalmazási területüket másfelől; tartalmuk szövetségi államonként változik. Így egy hivatalos nyelvet használó kisebbségi csoport bizonyos nyelvi jogokat élvezhet az egyik államban, amelyeket valamely másikkban nem.

Ugyancsak hivatkozni fogok a szövetségi kormány (*Loi sur les langues officielles du Canada*)⁶, és Új-Brunswick szövetségi állam törvényeiben (*Loi sur les langues officielles du Nouveau-Brunswick*)⁷ megtalálható, vonatkozó paragrafusokra. Új-Brunswick esetében ezen kívül a két különböző hivatalos nyelvet használó közösség közötti nyelvi egyenlőséget elismerő törvény (*Loi reconnaissant l'égalité des deux communautés linguistiques officielles du Nouveau-Brunswick*)⁸ szövegére is.

Ahogy azt látni fogjuk, a két kormányzati szinten is elismert nyelvi jogok arra köteleznek, hogy felkészültek legyenek mindkét hivatalos nyelv használatára a törvényhozásban, bírói gyakorlatban, a kormány által intézményesített szolgáltatásokban, valamint az oktatásban. Inkább a jogi rendelkezésekkel mutatnak rokonságot, mintsem a szabadságokkal. Pontosan meghatározzák azokat a kedvezményeket, amelyeket a kormány ad, vagy amelyeket egy személy élvezhet a kormánnyal való kapcsolatai keretében.⁹

Kanada és Új-Brunswick tehát két hivatalos nyelvet, az angolt és a franciát ismeri el.¹⁰ Az angol nyelv számít többségének valamennyi szö-

⁶ LC (*Törvény Kanada hivatalos nyelveiről*) 1988, ch 38

⁷ LN-B (*Törvény Új-Brunswick hivatalos nyelveiről*) 2002, c O-0.5

⁸ LN-B (*Törvény Új-Brunswick két különböző hivatalos nyelvet használó közösségének egyenlőségéről*) 1981, c O-1.1

⁹ Léteznek alkotmányos és jogalkotói természetű szövegek is, amelyek intézkednek a Kanada más szövetségi államaiban, illetve egyéb területein élő francia ajkú, illetve anglofón kisebbségek speciális nyelvi jogairól. Így például a Manitobában élő frankofónok az 1867-es alkotmány 133. cikkelyéhez hasonló alkotmányos védelmet kaptak (vö. *La Loi constitutionnelle de 1867 : Loi sur le Manitoba*, SC 1970, c 3 art 23.). A törvényhozói szövegek vonatkozásában Québecben találunk példát (*La Charte de la langue française*, LRQ, c C-11), miközben a francia a hivatalos nyelv ebben a szövetségi államban, oktatás és a kormányzati szolgáltatások vonatkozásában gondoskodik az anglofón kisebbség sajátos jogairól is. Ontarióban pedig a franciák segítségére hozott törvény (*La Loi sur les services en français*, LRO, c F-32) bizonyos szolgáltatásokat biztosít az ebben a szövetségi államban élő francia kisebbségnek. Sőt, ugyanez igaz valamennyi Északnyugati Területre is (*Loi sur les langues officielles*, LRTN-O 1988, c O-1, Yukon államra vonatkozóan: *Loi sur les langues*, LRY 2002, c 133, Nunavutra pedig: *Loi sur les langues officielles* LNun 2008, c 10, valamint az eszkimó nyelv védelmében a *Loi sur la protection de la langue inuit*, LNun 2008, c 17 is.

¹⁰ Nem foglalkozunk ebben a tanulmányban az őslakosok nyelvének helyzetével. Megközelítőleg 800 000 őslakosa van Kanadának. Egyes becslések szerint több mint 50 amerikai indián nyelvet beszélnek még Kanadában. Alig száz éve azonban még sokkal több volt belőlük. A kanadai alkotmányos szövegekben semmiféle nyilvános, hivatalos elismertségük nincs az indián nyelveknek. Bizonyos helyi nyelvek törvényes védelmét megtaláljuk azonban Yukon, az Északnyugati Területek, valamint Nunavut (az egyetlen olyan terület, ahol az őslakosok többségben vannak) törvényeiben. Ezekon kívül még néhány szövetségi állam intézkedett az őshonos nyelvek tanításáról.

vetségi államban és területen, kivéve Québec szövetségi államot, ahol a francia a többségi nyelv, továbbá Nunavut területét, ahol a lakosok zömmel eszkimó nyelvet beszélnek.

Mielőtt hozzáfognék Kanada és Új-Brunswick nyelvpolitikájának főbb jellegzetességeit bemutatni, fontosnak látom a „nyelvpolitika” és a „nyelvi jog” fogalmát meghatározni. Valamely nyelvpolitika célja – ez alapszabály –, hogy egy vagy több nyelvi kisebbség nyelvét védje. Célja lehet ugyancsak, ritka esetben a többségi nyelv védelme is. Amikor egy állam elhatározza, hogy egy vagy több kisebbségben lévő nyelv érdekében föllép, általában elismeri az ezeket a nyelveket használók nyelvi törvényeit, vagy azét a közösségét, amelyikben élnek az e nyelveket beszélők. El lehet ismerni például, a hivatalos hatóságokkal történő kommunikációban a saját nyelv használatának jogát, vagy peres eljárás során e nyelvek használatát. Továbbá a saját gyermekek e nyelven történő taníttatását is.

Ahogy a legtöbb országban, úgy Kanadában sem védi az állam szükségképpen törvényekkel a többség által beszélt nyelvet. Elkerülhetetlen beszélőinek demográfiai, társadalmi, gazdasági súlyánál fogva lesz. Ez az igazság az angol észak-amerikai helyzetét illetően, de nyugodtan hozzáfűzhetjük, szerte a világban is. Észak-amerikai és kanadai összefüggésben a francia erősen kisebbségi helyzetben van. A sebezhető helyzetben lévő nyelv védelmére a kanadai szövetségi állam és néhány szövetségi állam, így Új-Brunswick is, jónak ítélték törvényt hozni annak érdekében, hogy megkíséreljenek jogi egyensúlyt teremteni a francia és az angol nyelv között. Ellenkező eset az lenne, ha megengednék az akadálytalan nyelvi versengést, és szabad folyást engednének az egyén nyelvi szabadságának, a kisebbségi nyelv meggyengítése, vagy akár eltűnése árán. A kanadai állam beavatkozása olyan kérdésbe, amely a magánélet számos pontját, és az egyén szabad választását érintik, nem minden nehézség nélkül való volt. Nem térnék ki azokra a társadalmi feszültségekre, amelyeket a nyelvi jogok elismerése okozott, és ugyancsak nem próbálom meg a kanadai állam, és Új-Brunswick szövetségi állam beavatkozásainak sikerét értékelni. Ezek egy másik konferencia témái lehetnének.

A nyelvpolitika kidolgozását megelőzően a szövetségi állam és Új-Brunswick kormánya a „területi” és a „személyes”-nek elnevezett megközelítés között választhatott. A nyelvpolitika alapjául szolgáló „területi” megközelítés azt akarja, hogy egy nyelv szorosan kötődjék egy adott földrajzi területen tömörülő használóihoz. Eszerint a felhasználó nyelvének megfelelő szolgáltatásokhoz csupán egy, vagy néhány, földrajzilag meghatározott régióban, és sehol másutt nem jut hozzá. A területi modell tehát az egy területen belüli egynyelvűséget részesíti előnyben. Ez a megközelítés abból a jelenségből származik, hogy az azonos nyelvet beszélők általában hajlamo-

sak földrajzilag egy helyre csoportosulni, s ennek következtében az államhatárok gyakran egybeesnek a „nyelvi” határokkal. Így az egy területen élők, normális esetben, egyazon nyelven beszélnek, és az újonnan jövők úgy tartják, hogy nyilvános helyeken a területi nyelvhez kell asszimilálódniuk, a saját nyelvet pedig számúzik a magánéletbe, hogy ne mondjuk, a családi életbe. A területi megközelítés az, amelyik a nyelvi közösségek biztonságát és állandóságát leginkább biztosítja. A nyelv használóinak teret ad, amelyben monopóliumot élvezhetnek, vagy legalábbis tiszta túlsúlyt. Ezt a megoldást fogadták el többek között Svájcban, Belgiumban, és bizonyos értelemben a kanadai Québec szövetségi államban. Nem ez az elfogadott megoldás Kanada szövetségi államban, sem pedig Új-Brunswick szövetségi államban.

A „személyiség”-re alapozott megközelítés inkább valamely egyénnek a lehetőségei iránt érdeklődik, amikor egy területileg kisebbségi, vagy más, elfogadott nyelvet használ a nyilvános hatóságokkal való kapcsolatában. Az egyén ekkor nincs földrajzi területhez kötve nyelvhasználatában, de lehetséges – legalábbis elméletileg – jogát gyakorolnia bárhol egy területen, vagy a területnek azon részein, ahol a kisebbség egy bizonyos demográfiai küszöböt elér. Ennek a megközelítésnek a hiányossága, hogy noha fenntartja a nyelvek közötti kapcsolatot (és versengést), lehetővé teszi a legerősebb nyelvnek, hogy nyomást gyakoroljon a legsebezhetőbb nyelvre. Ilyen esetekben a nyelvpolitika nem jelent semmiféle fenyegetést a domináns nyelvre, inkább föl lehet tenni a kérdést, van-e ténylegesen valamilyen pozitív hatása a kisebbségre? Mint látni fogjuk, végül ezt a megoldást fogadta el a szövetségi Kanada, és Új-Brunswick.

Térjünk most át a Kanada állam és Új-Brunswick szövetségi állam által elfogadott nyelvpolitikára.

I. Kanada szövetségi állam és Új-Brunswick szövetségi állam nyelvpolitikája

A kanadai államszövetség születésének pillanatában, 1867-ben, egyedül a *Loi constitutionnelle de 1867*¹¹ 133. cikkelye utalt arra, amit Kanada nyelv-

¹¹ A 133. cikkely így fogalmaz: 133. Kanada parlamentjének kamaráiban, és Québec törvényhozó kamarájában a francia nyelv, vagy az angol nyelv a vitatkozásban szabadon választható; az irattári fogalmazásban, a jegyzőkönyvekben, és a fenti kamarákra vonatkozó újságokban e két nyelv használata kötelező; és minden védőbeszédben, vagy bírósági eljárásban, vagy Kanada törvény erejét gyakorló bíróságain, és valamennyi bíróságon, vagy Québec állam bíróságain lehetséges szabadon választani egyik vagy másik nyelvet.

Kanada parlamentjének és Québec törvényhozásának törvényeit e két nyelven kell kinyomtatni és megjelentetni. – Hasonló intézkedést fogadtak el, Manitoba szövetségi államnak a kanadai föderációba történő belépésekor is (lásd: *Loi sur le Manitoba*, SC 1970, c 3 art. 23.)

politikájának embriójaként tekinthetünk. E cikkely célja nem az volt, hogy alkotmányos keretet adjon a nyelveknek, sem az, hogy hivatalos nyelveket állapítson meg az ország számára. Nem tesz egyebet, mint hogy szentesíti a kétnyelvűséget a törvényhozásban, a parlamentben és az igazságszolgáltatásban a szövetségi és a québeci intézményekben, és nem engedélyez semmiféle jogot az egyéb szövetségi államokbeli, más kisebbségi nyelvű közösségeknek.

Egészen a 60-as évekig kellett várni ahhoz, míg 1963-ban a *Commission royale d'enquête sur le bilinguisme et le biculturalisme* [Királyi meghatalmazás a kétnyelvűség és a kétkultúráság vizsgálatára] nyomán elkezdett Kanadában egy igazi, nemzeti nyelvpolitika kialakulni. E meghatalmazás eredményeképpen, a 60-as évek végére megszületett jelentés javasolja – egyebek közt –, hogy Kanada szövetségi kormánya újítsa meg nyelvpolitikáját. A *Commission* ajánlásai vezettek 1969-ben az első *Loi sur les langues officielles* [Törvény a hivatalos nyelvekről]¹² elfogadásához. Ennek a szövetségi törvénynek új változatát fogadták el 1989-ben¹³ azért, hogy a *Charte canadienne des droits et libertés*-ben [Jogok és szabadságok kanadai chartája] előírt alkotmányos kötelezettségekkel összhangba hozzák. A *Commission* vizsgálatai közben Új-Brunswick szövetségi állam is elfogadott 1969-ben egy törvényt a hivatalos nyelvekről¹⁴, amelyet később, 2002-ben¹⁵ módosított.

a) A hivatalos nyelv egyenlőség-elve

Alkotmányos szinten a Charta 16. cikkelye¹⁶ elismeri, hogy a francia és az angol Kanada és Új-Brunswick hivatalos nyelvei, s hogy egy a státusuk, jogaik és kiváltságaik egyenlőek Kanada kormányának és parlamentjének intézményeiben, továbbá Új-Brunswick kormányának és törvényhozó gyűlésének intézményeiben. A 16. cikkely a két hivatalos nyelv egyenlőségé-

¹² LC 1969, ch. 54.

¹³ LRC 1985, c 31 (4e suppl).

¹⁴ *Loi sur les langues officielles du Nouveau-Brunswick* (Új-Brunswick hivatalos nyelveiről szóló törvény), LRN-B 1973, c O-1

¹⁵ *Loi sur les langues officielles* (Törvény a hivatalos nyelvekről), LN-B 2002, c O-0.5

¹⁶ A 16. cikkely előírja:

(1) Kanada hivatalos nyelvei a francia és az angol; egy státusuk van, használatukat illetően, Kanada kormányának és parlamentjének intézményeiben egyenlő jogok és kiváltságuk van.

(2) Új-Brunswick hivatalos nyelvei a francia és az angol; egy a státusuk, jogok és kiváltságok tekintetében egyenlőek Új-Brunswick kormányának és törvényhozásának intézményeiben.

nek elvét tehát mindkét szinten használja. Ez a rendelkezés teszi Kanadát és Új-Brunswickot kétnyelvű országgá és kétnyelvű szövetségi állammá.

De ebben az intézkedésben tévedés azt látni, hogy a kanadai állampolgároknak kötelező a kétnyelvűség. Más szavakkal: semmiféle kötelezettségük nincs a kanadaiaknak arra, hogy mindkét hivatalos nyelvet beszéljék. E tekintetben talán meglepő lesz önök számára a tény, hogy bár Kanada hivatalosan kétnyelvű ország, lakosságának tényleges kapacitása az angol és francia nyelvek használatára általában igen gyenge. Azon kanadaiak aránya, akik képesek beszélgetést folytatni mindkét nyelven: 17,4%. Egyedül Új-Brunswick és Québec szövetségi államok képesek felmutatni a nemzeti átlagot meghaladó mértékű kétnyelvűséget: kölcsönösen 33% és 41% e lakosok aránya. A többi szövetségi államban és területen az átlag, a legtöbb esetben, kimutathatóan 10% alatt marad a kétnyelvűség.

A frankofónia erős jelenléte az ország bizonyos régióiban kedvez a francia–angol kétnyelvűségnek. Valójában a kisebbségi nyelvet beszélő csoportok magasabb kétnyelvűségi mutatót tudnak kimutatni, mint a többségi csoportok, és a frankofónok általában magasabb arányban kétnyelvűek, mint az angol ajkúak. Kanadában a francia anyanyelvű személyek 42%-a kétnyelvű, szemben az angol anyanyelvűek 9%-ával. Québecben, ahol az anglofónok vannak kisebbségben a hivatalos nyelvet illetően, az ő kétnyelvűségi rátájuk 69%, ami közel duplája a frankofónokénak, amely 36%. A többi szövetségi államban és területen – Új-Brunswick kivételével – a frankofónok kétnyelvűsége 86% (Saskatchewan) és 94% (Nunavut) között váltakozik. Az új-brunswicki frankofónok kétnyelvűségi rátája 68% körül van. Magasabb tehát a québeci frankofónokénál, de alatta marad a többi szövetségi államban élő frankofónokénál.

A kanadai francia–angol kétnyelvűek inkább földrajzilag tömörülnek: több mint felük (55%) Québecben él. Az Új-Brunswickban és Ontarióban élőkkel együtt a kanadai kétnyelvűek több mint 85%-a ebben a három szövetségi államban él. Alberta (4%) és Brit-Kolumbia (5%) közel 10%-ot tesz ki, míg a további 8 szövetségi állam és a területek megosztóznak a maradék 5%-on.¹⁷

A „kanadai kétnyelvűség” tehát úgy is leírható, mint „intézményi kétnyelvűség”, ami azt jelenti, hogy az állam intézményeinek – bizonyos körülmények között – az állampolgárok választása szerinti hivatalos nyelven kell tudniuk kommunikálni. A *Charta* 16. az egyenlőség eszméjéről szóló cikkelye így tehát azt célozza, hogy a szövetségi kormányok kétnyelvű intézményeinek, Új-Brunswickéinak is, az egyenlőség talaján kell állniuk.

¹⁷ LACHAPPELLE, Réjean–Lepage, Jean-François: *Nouvelles perspectives canadiennes : les langues au Canada, recensement de 2006*. Patrimoine canadien, Statistique Canada, 2010.

Ez a felfogás, az állam és az egyének nyilvános térben zajló kapcsolataival számol, és nem az egyének közötti, magánéleti kapcsolatokkal.

A *Charta* 16.1 cikkelye¹⁸ a maga nemében egyedülálló Új-Brunswickban. Lényegében megismétli egy 1981-ben, a szövetségi állam által elfogadott törvény – *Loi reconnaissant l'égalité des deux communautés linguistiques officielles au Nouveau-Brunswick* – intézkedéseit.¹⁹ A 16.1 cikkely továbbmegy a 16-ban kilátásba helyezettelen. Elismeri a szövetségi állam angol és francia ajkú közösségeinek egyenlő státusát, jogait és kiváltságait, továbbá jogukat a különálló oktatási intézményekhez, a kultúrájuk terjesztésére és védelmezésére szükséges intézményekhez.

A 16.1 cikkely elismeri a kisebbségi közösség szükségét a kulturális autonómia bizonyos formájára. Az ebben a cikkelyben elismert jogok kollektívek. Megadnak a szövetségi állambeli kisebbségnek egy bizonyos fokú autonómiát. Az autonómia fogalma azt jelenti, hogy a kisebbségi csoport bizonyos jogai potenciálisan egybeesnek az egyéni szabadságokkal. S itt egy lehetséges konfliktus sejlik föl, hiszen ha a kisebbségi csoportra erőltetik, hogy úgy gyakorolja kollektív jogait, hogy tartsa tiszteletben a többségi csoport tagjainak egyéni jogait, akkor a kisebbségi csoport létezése alapjaiban sérülhet meg. Ezért például Kanadában a kisebbség oktatási intézményeit kötelezik, hogy bizonyos körülmények között utasítsák el a többségi csoport gyermekeit; tegyék ezt, ha azok nem rendelkeznek a szükséges kompetenciákkal ahhoz, hogy a kisebbség nyelvén követni tudják a tanítási programot. A nyelvi jogok általános célkitűzése, hogy a két hivatalos nyelvet fenntartsák, és a kultúrákat, amelyeket képviselnek, továbbá hogy bátorítsák a kisebbségi közösség kibontakozását és fejlődését,

¹⁸ A 16.1 cikkely intézkedik:

(1) Új-Brunswick angol nyelvű közössége és francia nyelvű közössége egy státuszúak, jogaik és kiváltságai egyenlők, azaz joguk van külön oktatási intézményekre és a kultúrájukat terjesztő, szükségképpen saját kulturális intézményekre.

(2) Új-Brunswick kormányának és törvényhozásának szerepe a státusz, és az (1) paragrafusban jelzett jogok és kiváltságok megvédése és elősegítése.

¹⁹ *Loi reconnaissant l'égalité des deux communautés linguistiques officielles au Nouveau-Brunswick (Törvény Új-Brunswick két hivatalos nyelvű közösségének egyenlőségéről)*, L.N.-B. 1981, c.O-1.1:

1. Elismerve Új-Brunswick egyedülálló jellegét, a francia nyelvű közösség és az angol nyelvű közösség hivatalosan elismertnek számít ugyanazon szövetségi államon belül minden esetben, amely az új-brunswicki törvényhozás hatókörébe tartozik; e két közösség státusa egyforma, jogaik és kiváltságai bizonyítottan egyenlők.

2. Új-Brunswick kormánya biztosítja a státus egyenlőségét, és a hivatalos nyelvű közösségek jogainak és kiváltságainak egyenlőségét, különösen pedig jogukat különálló intézményekre, ahol kulturális, oktatási és szociális tevékenység folyik.

3. Új-Brunswick kormánya javasolt törvényhozói intézkedéseiben, a közös pénzeszközök elosztásában, valamint politikájában és programjában bátorítja pozitív intézkedésekkel a hivatalos nyelvű közösségek kulturális, gazdasági, oktatási és szociális fejlődését.

amelyet elég fontosként ismernek el ahhoz, hogy megfelelő körülmények között igazolni tudják, kollektív jogaik fontosabbak az egyéni jogaiknál.

b) Kétnyelvűség a törvényhozásban és a parlamentáris életben

Egy társadalom alapvető jogai az alkotmányában és törvényeiben testesülnek meg, amelyek ki kell hogy fejezzék a független népakaratot. Így lehet, hogy a nyelvi témában elfogadott törvények között azok, amelyek a törvényalkotás eljárására vonatkoznak, nemcsak szimbolikus, hanem politikai jelentőséggel is fel vannak ruházva. Kanadában a kétnyelvűségre vonatkozóan találunk az alkotmányos rendelkezések között törvényhozói és parlamentit a *Loi constitutionnelle de 1867* 133. cikkelyében, továbbá a *Charte canadienne des droits et libertés* 17.²⁰ és 18.²¹ cikkelyeiben

A 133. cikkely előírja, hogy mindenki szabadon megnyilvánulhat, angolul vagy franciául az alsóházi viták, a kanadai szenátus, vagy Québec Nemzetgyűlése vitáinak során. A *Charta* 17. cikkelye pedig úgy rendelkezik, hogy mindenkinek joga van franciát vagy angolt használni a kanadai parlament, vagy Új-Brunswick törvényhozó gyűlésének vitáiban. Ezek az alkotmányos intézkedések garantálják a képviselők számára, hogy a parlamenti vitákban joguk van franciául vagy angolul megnyilvánulniuk. A kanadai parlament és Új-Brunswick törvényhozó gyűlése nyelvi szempontból a kanadai társadalmat tükrözik, azaz hogy a parlamenterek többsége nem kétnyelvű. A 133. és a 17. cikkelyekben elismert jog tehát gyakorolható a szinkrontolmácsolás révén²².

A törvényhozás dokumentumaira vonatkozóan a 133. cikkely előírja, hogy „az irattárak, a jegyzőkönyvek, az újságok” anyagából a kanadai parlamentben, és Québec törvényhozásában mindkét hivatalos nyelven lenniük kell. A 133. cikkely ezen kívül előírja, hogy Kanada parlamentjének és

²⁰ A 17. cikkely elrendeli:

(1) Mindenkinek joga van franciát vagy angolt használni a parlamenti munkákban, vitákban.

(2) Mindenkinek joga van franciát vagy angolt használni Új-Brunswick törvényhozásának munkáiban, vitáiban.

²¹ A 18. cikkely előírja:

(1) A parlament törvényeit, irattárait, beszámolóit és jegyzőkönyveit franciául és angolul nyomtatják, illetve adják ki, a törvények mindkét verziója egyaránt törvényerejű, és a többi dokumentumnak is ugyanilyenek az értékei.

(2) Új-Brunswick törvényhozásának törvényeit, irattárait, beszámolóit és jegyzőkönyveit franciául és angolul nyomtatják, illetve adják ki, a törvények mindkét verziója egyaránt törvényerejű, és a többi dokumentumnak is ugyanilyenek az értékei.

²² A kanadai parlament esetében a szinkrontolmácsolásra való jogot a parlamenti vitákban a *Loi sur les langues officielles*, LR 1985, c 3, 4(2) paragrafus, valamint az új-brunswicki *Loi sur les langues officielles*, LN-B 2002, c O-0.5 garantálja.

Québec törvényhozásának jogait ki kell nyomtatni, és meg kell jelenteni mindkét hivatalos nyelven. A törvények két hivatalos nyelven történő nyomtatása és kiadása maga után vonja, hogy mindkét nyelven elfogadják és jóváhagyják őket, s hogy az angol és a francia változatok egyformán hatályosak lesznek, és azonos státusuk lesz. Más szavakkal, az egyik verzió nem egyszerűen a másik nyelvűnek a fordítása.

A *Charta* 18. cikkelye előírja a kanadai parlamentnek és Új-Brunswick törvényhozó gyűlésének a törvényhozás területén a kétnyelvűséget. E cikkely szerint a törvényeket, az irattárat, a beszámolókat, és a jegyzőkönyveket franciául is és angolul is ki kell nyomtatni és meg kell jelentetni, s a két változatnak egyenlő törvényi ereje van.

De hogyan történjék a kétnyelvű törvényhozás? Nagyjából két módon lehet eljárni, az alkotmányos és törvényes kötelezettségeket figyelembe véve, a törvények kétnyelvű meghozatalában. Egyrészt ott a fordítás, másrészt pedig az együtt szerkesztés. Az első esetben egy szerkesztő készít egy eredeti változatot, amely a másik nyelvre történő szó szerinti fordítás tárgya lesz. Az együtt szerkesztés esetében viszont két különböző szerkesztőre bízják, egy francia nyelvre és egy angol nyelvre a két változatot, akik együtt eldöntik, mi is a jogi szöveg üzenete, majd pedig hozzáfognak ki-ki a maga nyelvén a francia, illetve az angol szöveg megszerkesztéséhez. Ez utóbbi módszer használatos a kanadai és az új-brunswicki közegben.

A 18. cikkelyben említett igazságszolgáltatás érezhetően azonos a *Loi constitutionnelle de 1867* 133. cikkelyében megfogalmazottakkal. Mindenesetre megjegyezzük, hogy a 133. és a 18. cikkelyek hasonlósága ellenére az Új-Brunswick-i Fellebbviteli Bíróság úgy becsülte, hogy a 18(2) paragrafus különbözőképpen intézkedik ebben a szövetségi államban, és hogy a 133. cikkelynek az igazságszolgáltatást érintő részét némi fenntartással kell kezelni, mivel az nem meríti ki a *Charta*-ban előírt kötelezettségeket.²³

Új-Brunswickban a nyelvtörvények és az alkotmány nyelvre vonatkozó különös rendelkezései eredményeképpen bevezettek egy saját, a kanadai közegben egyedülálló alkotmányos rendszert. Nem lenne pontos tehát adottnak vélni, hogy minden törvényszék a *Charta* cikkelyeit szigorúan csak a 133. cikkelyben foglaltak alapján értelmezheti. A *Charta* 1982-es elfogadásának történelmi és törvényhozói kontextusa más, mint az 1867-ben, a Konföderáció létrehozásának idején volt, amikor is a 133. cikkelyt elfogadták. Így, a 133. cikkellyel ellentétben, Új-Brunswick önkormányzatainak határozatai és rendeletei a *Charta* 18(2) paragrafusában foglalt kötelezettségek alá vannak rendelve.

²³ *Charlebois c. Moncton (Ville)* (2001), 242 NBR (2e) 259, 2001 NBCA 117 (C.A.)

c) Bilingvizmus a bíróságokon

A bírósági bilingvizmus fogalmán azt értjük, hogy mindenkinek lehetősége van a bíróságok előtt egyik, vagy másik hivatalos nyelvet használni. Ezt a jogot előírja a *Loi constitutionnelle de 1867* 133. paragrafusa a szövetségi bíróságok, valamint Québec számára, továbbá a *Charta* 19. paragrafusa²⁴ Új-Brunswick bíróságai számára. Kanada Legfelsőbb Bíróságának egy határozata mindenesetre úgy következtetett, hogy a saját elhatározás szerint választott nyelv valamely bírósági eljárásban nem jelenti egyúttal azt is, hogy a bíró a választott nyelvet érti.²⁵ Szerencsére Kanada és Új-Brunswick nyelvtörvényei korrigálták ezt a rendellenességet, intézkedve arról, hogy a szövetségi törvényszékek és Új-Brunswick törvényszékei, kivéve Kanada Legfelsőbb Bíróságát, rendeljék el, hogy egy ügyet közvetlenül a felek által használt hivatalos nyelven tárgyaljanak tolmács, vagy szimultán tolmács segítsége nélkül.²⁶

d) Kétnyelvűség és közszolgáltatások a két hivatalos nyelven

A *Charta* 20(1) paragrafusa²⁷ előírja, hogy a kanadai lakosságnak joga van franciául vagy angolul kommunikálni a kanadai kormány vagy parlament központi szerveivel, székhelyeivel, illetve tőlük így szolgáltatásokat kapni. Ami a többi intézményt illeti, ez a törvény csak akkor él, ha valamelyik nyelv használatát fontossággal kéri, illetve a hivatal jellege határozhatja meg a nyelvet. A 20(2) paragrafus²⁸ előírja, hogy Új-Brunswickban a lakosságnak

²⁴ A 19. cikkely előírja:

(1) Mindenkinek joga van franciát vagy angolt használni valamennyi ügyben, amelyet a parlament alá tartozó bíróságok elé terjeszt, és valamennyi, ezekből következő eljárás során is.

(2) Mindenkinek joga van franciát vagy angolt használni valamennyi ügyben, amelyet Új-Brunswick bíróságai elé terjeszt, és valamennyi, ezekből következő eljárás során is.

²⁵ *Société des Acadiens du Nouveau-Brunswick Inc. C. Assn. Of Parents for Fairness in Education, Grand Falls District 50 Branch*, [1986] 1 RCS 549

²⁶ *Loi sur les langues officielles, L.R. 1985, c. 31, par. 16(1). Loi sur les langues officielles, L.R.N.-B. 2011, c. O-0,5., par. 19(2).*

²⁷ A 20(1) paragrafus előírja:

(1) A nyilvánosságnak – Kanadában – joga van franciát vagy angolt használni a Kanada kormánya vagy parlamentje intézményeinek központi közigazgatásával vagy székhelyével folytatott kommunikációban, vagy a tőlük kapott szolgáltatásban; ugyanilyen joga van ezen intézmények valamennyi más hivatalával kapcsolatban, ha: a) a francia vagy angol „fontossággal kérés” tárgyát képezi; b) a francia és az angol használatát a „hivatal jellege” igazolja.

²⁸ A 20(2) paragrafus előírja:

(2) A nyilvánosságnak – Új-Brunswickban – joga van franciát vagy angolt használni a kormány vagy törvényhozás intézményeinek valamennyi hivatalával folytatott kommunikációban, vagy a tőlük kapott szolgáltatásban.

jogában áll franciául vagy angolul kommunikálni a törvényhozás vagy a kormányzat valamennyi intézményével, illetve ezektől ilyen nyelvű szolgáltatásokat kapni. Hamarosan megláthatjuk, hogy Új-Brunswick nem választotta, mint ahogy a szövetségek a 20. cikkely alapján a joggyakorlat korlátozását, így e jog gyakorolható, legalábbis elméletileg az állam egész területén.

A 20. cikkely számos kérdést vet föl, amelyeket érdemes megvilágítani. Például azt, hogy hogyan értelmezzük ezeket a kifejezéseket: „a kanadai kormány és parlament intézményei”, meg azt hogy „Új-Brunswick kormányának és törvényhozásának intézményei”? Hogy értjük a „lakosság” kifejezést? Mít értünk a „kommunikálni” szó alatt? A 20(1) paragrafusban miként határozzuk meg a „fontossággal kérés” fogalmát és a „hivatal jellegét”?

A 20. cikkely szerint a törvények a „lakosság”-nak szólnak. A „lakosság” szó értelme semmiféle problémát nem okozhat. Népszerű értelme, vagy a szótárak által adott, további meghatározások hasonló eredményt mutatnak: a „lakosság” szó szükségképpen valamennyi egyént, vagy emberek csoportját magába foglalja. Tehát a 20. cikkelyben elismert jogok az egyén számára éppúgy elismertek, mint valamely jogi személy által dotált vagy éppen nem dotált egyesület vagy csoport számára. A 20. cikkely jogcímet ad arra, hogy a kormányzati szervhez szóban vagy írásban forduló az általa választott hivatalos nyelv egyikén kommunikáljon, s hogy ugyanezen a nyelven kapja meg a választ. Ezen jog nemcsak azt jelenti, hogy meghallgatják őt a hivatalos, választott nyelven, hanem hogy meg is értik, ellentétben azzal a gyakorlattal, amelyet a bírósági bilingvizmusról szóló bekezdésben láttunk.

Ami az „intézmények”-et illeti, a bíróságok megállapodtak abban, hogy valamennyi, a kanadai kormány, vagy Új-Brunswick szövetségi kormánya által létesített szervezet, amelyik kormányzati, törvényes hatalmat gyakorol, és amelyik törvényből eredezteti a hatalmát, „intézmény” ennek a cikknek az értelmében.

Amint azt már említettük, a 20. cikkely új-brunswickbeli alkalmazásakor nem esik korlátozás alá. A szövetségi állambeli intézményekben a 20(1) paragrafusban előírt jogok – az intézmény szociális székhelyének kivételével – alá vannak rendelve a „fontossággal kérés”, vagy a „hivatali jelleg” fogalmainak. Ez utóbbiak nem képezték tárgyát bírósági döntésnek. Egyébként a bíróságok nehezen tudnák meghatározni azokat a feltételeket, amelyek lehetővé tennék e nézetek elterjedtségének becslését, ugyanis a „fontossággal kérés”-re alig ha akad pontos mérőműszer. E fogalmak meghatározásához vissza kell térni egészen a kanadai *Loi sur les langues officielles*-hez.²⁹ A Szabályzat szerint a kisebbségi népesség megfelel az adott szövetségi állam hivatalos nyelvét hasz-

²⁹ *Règlement sur les langues officielles – communications avec le public et prestation des services*, DORS/1992-48 (Gaz. Can II), vol. 126, no 1(1er janvier 1992).

nál kisebbségi népességnek, amint azt a Statistiques Canada³⁰ megállapította. Így Új-Brunswickban, a szövetségi állam intézményeit illetően a francia nyelvű közösséget tekintik kisebbségnek, s ez igazolja jogát a saját nyelvű szövetségi szolgáltatásokhoz. Ebből a szempontból kétféle szabály teszi lehetővé a „fontossággal kérés” fogalmának értékelését, az egyik az általános, a másik sokkal pontosabb. Az első a népszámlálás adataiból következően, az adott környéken élő kisebbség létszámán, megoszlásán alapszik. A második a szövetségi szolgáltatásokkal van összefüggésben, amelyek különböző helyszíneket, például repülőtereket és határállomásokat érint.

e.) Jog a tanúhoz a kisebbség nyelvén

A *Charta* 23. cikkelye³¹ megadja a kisebbségi területen, vagy szövetségi államban élő szülőknek, hogy gyermekeiket a saját nyelvén taníttassa. Ez a jog azokra a kanadai állampolgárokra vonatkozik (általános kritérium):

1. akiknek az első tanult, és még értett nyelve a frankofón vagy anglofón kisebbségé abban a szövetségi államban, ahol élnek;
2. azokra a szülőkre, akik elemi iskolai tanulmányaikat franciául, vagy angolul végezték Kanadában, és olyan szövetségi államban élnek, ahol ebben az oktatásban részesültek, és a szövetségi állam nyelve kisebbségi frankofón, vagy anglofón; és
3. akinek egy gyermeke Kanadában angol, vagy francia nyelvű elemi vagy középiskolai képzésben részesült (23.(2)).

³⁰ Statistique Canada az ország központi statisztikai szerve, egész Kanadára kiterjedően teljesíti ezt a feladatát. Olyan statisztikákat készítenek, amelyek segítik a kanadaiakat jobban megérteni országukat, népüket, pénzforrásaikat, gazdaságát, társadalmát és kultúráját. Ötvenként az egész kanadai népességre kiterjedő népszámlálást végez a Statistique Canada.

³¹ A 23. cikkely előírja:
 (1) Kanadai állampolgár
 a) akinek az első tanult, és még értett nyelve a frankofón vagy anglofón kisebbségé abban a szövetségi államban, ahol él,
 b) aki elemi iskolai képzésben részesült franciául vagy angolul Kanadában, és olyan szövetségi államban lakik, ahol ilyen képzésben részesült, s amelyben a szövetségi államban frankofón vagy anglofón kisebbség van,
 – egyik és másik esetben is jogában áll gyermekét elemi, vagy középiskolai szinten ezen a nyelven taníttatni.
 (2) Azok a kanadai állampolgárok, akiknek egy gyermeke elemi vagy középiskolai tanulmányait angol vagy francia nyelven végezte, vagy végzi Kanadában, jogukban áll valamennyi gyermeküket elemi és középiskolai szinten ezen a nyelven taníttatni.
 (3) Az (1) és (2) paragrafusokban jelzett jogokkal rendelkező kanadai állampolgárok elemi vagy középiskolai szinten, a szövetségi állam frankofón vagy anglofón kisebbségének a nyelvén taníttathatják gyermekeiket:
 a) ha a szövetségi államban mindenütt ez a gyakorlat, ott, ahol a fenti jogokkal rendelkező, kellő létszámú gyermek igazolja, hogy közpénzből támogatott iskolaépületekben van joguk taníttatni kisebbségi nyelven gyermekeiket.

A nyelvi kisebbséghez tartozó szülők általános joga, hogy taníttassák gyermekeiket a szövetségi államban hivatalos nyelven, amennyiben az állampolgárok gyermekeinek a létszáma elegendő ahhoz, hogy indokolja, joguk van a közpénzekből való ellátmányra a kisebbségi nyelvű tanításhoz. Ez a jog kiterjed arra is, hogy közpénzekből támogassák a nyelvi kisebbség iskolai képzéséhez szükséges iskolaépületek fenntartását.

Új-Brunswick szövetségi állam úttörő munkát végzett a kisebbségi nyelvű oktatás terén. Valójában vagy öt évvel a *Charta* elfogadása előtt már elismerte a szülők jogát arra, hogy tetszés szerinti hivatalos nyelven taníttassák gyermeküket. Nem meglepő tehát, hogy a 23. cikkely alkalmazása különösen is biztosított Új-Brunswickban, legalábbis az oktatás nyelvét illetően.

A szövetségi állam *Oktatásról szóló törvénye* két különböző pedagógiai szektort teremt, azaz két, egymáson nyugvó iskolakerületet, melyek együttesen lefedik a szövetségi állam területét, az egyik az angol ajkúaké, a másik a franciául beszélőké.³² Az oktatási minisztériumban mindenben párhuzamos közigazgatási szolgáltatásokat létesítettek, kivéve a finanszírozás dolgában. Egy adott iskolakerület iskoláiban és osztályaiban a tanítás nyelve megegyezik a körzetével.³³ Egy iskolakörzetben a képzési szolgáltatásokat és programokat, a második nyelv oktatását kivéve, az iskolakörzet hivatalos nyelvét beszélő személyeknek kell kialakítaniuk és biztosítaniuk.³⁴

A nyelvi kisebbség iskoláiba való beiratkozás vonatkozásában, a 23. cikkelyben megengedett, az előzőekben ismertetett három kategórián kívül a törvény megengedi a szövetségi állam bármely régiójában élő gyermekeknek, hogy az általuk elegendő módon ismert hivatalos nyelv bármelyikén részesüljenek az oktatásban. Mégis, a frankofón gyermekeket nem lehet beírni az anglofón rendszerbe egy nyelvi bemelegítő program révén. De azok a gyermekek, akik eléggé ismerik a hivatalos nyelvek egyikét, vagy mindkettőt, teljes szabadsággal választhatnak³⁵. Ha kétség merül fel, úgy vizsgán lehet meggyőződni a gyermek nyelvi készségéről³⁶.

Konklúzió

Kanada és Új-Brunswick nyelvpolitikája olyan mechanizmusokat keresett, amelyek lehetővé teszik két különböző nyelvű közösség együttélését egy

államon belül. Nyelvi téren a kanadai föderatív rendszer egyszerre területi és személyi alapokra épül. Területi szinten a kanadai kormány autonómiát biztosít a szövetségi államoknak a helyi ügyek rendezésére. A szövetségi alapelv tehát meg kell hogy könnyítse egy adott szövetségi államon belül az ott többségben lévő, nyelvi és kulturális kisebbségek számára közös célkitűzéseik megvalósítását. Ilyen Québec szövetségi állam esete például, ahol a lakosság többsége frankofón. Ennek a szövetségi államnak az egyedülálló társadalmi és demográfiai valósága magyarázza meg létét mint politikai egységet, hiszen valójában ez indokolta, hogy 1867-ben a kanadai uniót szövetségi alapon hozzák létre.

Jóllehet a szövetségi rendszer alapvetően területi szempont szerint szerveződik, a földrajzi határok nem jelölnek nyelvi homogén területi egységeket. Új-Brunswick esetében például, jó néhány többségi anglofón településen jelentős frankofón nyelvi kisebbséget is találunk.

A kanadai nyelvpolitika alapvető célkitűzése a hivatalos nyelvet használó kisebbségeknek olyan adekvát eszközöket adni, amelyek lehetővé teszik nyelvük és kultúrájuk fejlesztését, terjesztését és fenntartását. Jogaik elismerése közvetlenül hat a hivatalos nyelvet használó kisebbségekre. Ténylegesen, noha a jogok általában a személyhez kötődnek, létezésük sajátos, kollektív aspektust vet fel. Ezért egyesek kitanának amellett, hogy a nyelvi jogok tartozzanak a kollektív jogok körébe, nem pedig az egyéni jogokéba.

Néhány kivételtől eltekintve, a nyelvi jogok a csoport kulturális biztonságát a személyi szabadság fölé emelik, jobban támogatva a csoportot, mint az egyéneket. Bizonyos nyelvi jogok bizonyos kulturális autonómiát teremtenek a csoportoknak, egyes intézmények, például az iskolák fenntartásának és ellenőrzésének lehetőségét megadva nekik. E jogok ugyancsak közös természete a törékenység; gyakran igen nehéz a kisebbségnek megmagyarázni, ugyanakkor a többségnek pedig megértenie, hogy ezen jogok általában miért az egyéni jogokhoz lettek igazítva.

Az egyenlőség elmélete az, amely a nyelvi jogok alapjáról bátorítja az általunk kvázi-autonómként meghatározható adminisztratív struktúrákat. Ezen elmélet körül kidolgozandó doktrína lehetővé tenné azt meghatározni, hol és milyen körülmények között szükséges és indokolt létrehozni autonóm, adminisztratív struktúrákat a nyelvi kisebbségek ellenőrzése alatt. A cél: a nyelvi kisebbségek számára a fejlődést elősegíteni, és az ő sajátos szemszögük szerinti, előmenetelükhöz szükséges kibontakozást biztosítani. Most már csak azt kellene látnunk, hogy a kanadai megközelítés lehetővé teszi-e a cél elérését úgy, hogy semmi egyebet nem tesz, mint megvalósítja a két, hivatalos nyelvet használó közösség közötti valódi egyenlőséget.

(Fordította: Kakasy Judit)

³² Oktatásról szóló törvény, L.N.-B. 1997, ch. E-1. 12, par. 4(1) és 4(4).

³³ Ibid., par. 4(2), 4(3) és 4(6).

³⁴ Ibid., par. 4(5).

³⁵ *Loi sur l'éducation*, L.N.-B. 1997, ch. E-1.12, 5(1) par.

³⁶ *Loi sur l'éducation*, L.N.-B. 1997, ch. E-1.12, 5(2) par.